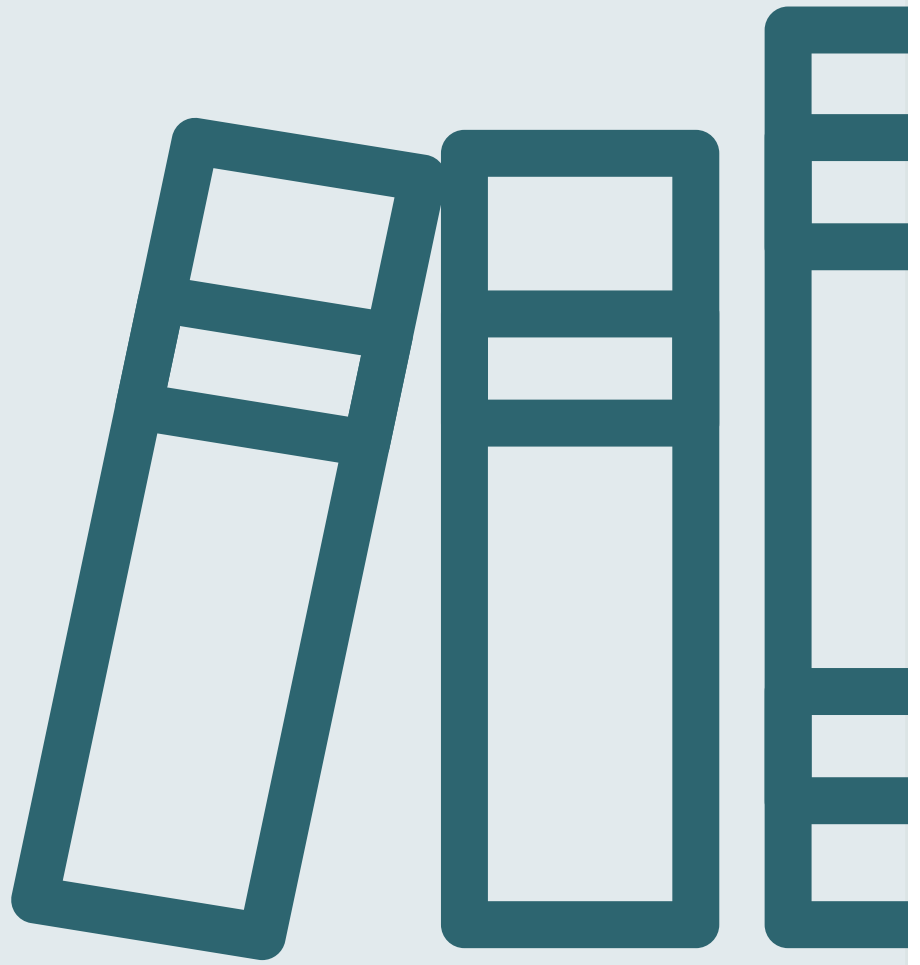

Introduktion till det nationella kvalitetssystemet

Dokumentdatum: 2026-05-20

Diarienummer: 2026:892

Skolverket, Solna 2026

Förord

Alla barn och elever har rätt till en utbildning av god kvalitet i en trygg miljö. Ett väl fungerande systematiskt kvalitetsarbete är viktigt, för att förskolor, skolor och huvudmän ska kunna skapa en sådan utbildning. Det nationella kvalitetssystemet är ett stöd i det kvalitetsarbetet.

I detta stödmaterial ger Skolverket en grundläggande introduktion till det nationella kvalitetssystemet. Stödmaterialiet riktar sig i första till huvudmän, men kan också användas av rektorer. Vi inleder med att förklara vad kvalitetssystemet är för något och vilket syfte det har. Därefter beskriver vi kvalitetssystemets olika delar och hur de relaterar till varandra. Avslutningsvis ger vi några kommentarer om lokal uppföljning och användning av statistik.

Stockholm, 20 maj 2026

Christina Månberg
Vikarierande generaldirektör

Innehåll

1. Inledning till kvalitetssystemet – vad det är och syftar till.....	5
Kvalitetssystemet vänder sig främst till huvudmannen och består av fem delar	5
NKS ska bidra till ökad kvalitet och likvärdighet	6
NKS ska vara avgränsat och överblickbart.....	6
2. Kvalitetssystemets olika delar och hur de relaterar till varandra ...	6
Nationella målsättningar, delmål och indikatorer	7
Verksamhetens förutsättningar	8
Faktorer för framgångsrik skolutveckling.....	8
3. Lokal uppföljning och statistik	9
Exempel på underlag för lokal uppföljning.....	9
Ytterligare data kan inhämtas i statistik på Skolverkets webbplats	10
Förklaringar till statistiska uppgifter finns ofta i Skolverkets statistikdatabas	10

1. Inledning till kvalitetssystemet – vad det är och syftar till

Kvalitetssystemet vänder sig främst till huvudmannen och består av fem delar

Skolverket har tillsammans med SPSM, Skolforskningsinstitutet och Skolinspektionen tagit fram det nationella kvalitetssystemet (NKS) på uppdrag av regeringen.¹ NKS vänder sig främst till huvudmannen (både kommunal och enskild), men kan även användas av rektorn i kvalitetsarbetet på förskole- och skolenheten. NKS innehåller fem delar:

Nationella kvalitetssystemets delar

- Nationella målsättningar
- Delmål
- Indikatorer
- Verksamhetens förutsättningar
- Faktorer för framgångsrik skolutveckling (förkortade som "framgångsfaktorer")

För faktorer för framgångsrik skolutveckling finns också Underlag för självvärdering framtaget.

De nationella målsättningarna i NKS är beslutade av regeringen.² De övriga delarna är beslutade av Skolverket.

Skilj mellan nationella målsättningar i NKS och nationella mål i bestämmelserna

De nationella målen för utbildningen inom skolväsendet finns i bestämmelserna, exempelvis skollagen och läroplanerna. NKS samlar några av dessa vad gäller syfte och uppdrag för skolformerna och fritidshemmet, i form av nationella målsättningar. Alla nationella mål är inte med i de nationella målsättningarna i NKS. Detta är viktigt att känna till, så att begreppen inte förväxlas.

¹ För slutredovisning av regeringsuppdraget, se Skolverket (2023) *Redovisning av uppdraget Insatser för ökad kvalitet och likvärdighet* (U2018/02652(delvis)U2021/03837), Dnr 2022:353. Innehållet i avsnitt 1 och 2 i detta stödmateriale är, om inte annat framgår, baserat på denna slutredovisning, Skolverkets fortsatta uttolkning av det nationella kvalitetssystemet och regeringens beslut om de nationella målsättningarna (se not 2). För att inte tynga stödmaterialet med noter anges inte referenser till slutredovisningen och regeringsbeslutet i den fortsatta texten.

² Regeringen (2023) Utdrag Protokoll vid regeringssammanträde, 2023-05-17, U2022/01893, U2023/01696.

NKS ska bidra till ökad kvalitet och likvärdighet

Kvalitetssystemets syfte är att bidra till att öka kvaliteten och likvärdigheten i barns och elevers utbildning. Detta ska åstadkommas genom att NKS används i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. NKS är därför tänkt att stödja er som huvudman i arbetet med att följa upp, analysera och utveckla er utbildning, inom samtliga skolformer och fritidshemmet.

NKS ska vara avgränsat och överblickbart

NKS ska vara ett avgränsat och överblickbart system, som kan utgöra utgångspunkt för huvudmannens systematiska kvalitetsarbete. NKS är därmed inte tänkt att vara heltäckande för kvalitetsarbetet. Utifrån de behov ni har som huvudman, och det som synliggörs genom er uppföljning av de olika delarna i NKS, kan ni sedan behöva följa upp andra områden av er utbildning än de som finns i NKS. Ni kan också behöva göra en fördjupad uppföljning av något delmål eller någon framgångsfaktor, för att bilden av läget ska utgöra grund för orsaksanalys och beslut om fortsatta utvecklingsinsatser.

2. Kvalitetssystemets olika delar och hur de relaterar till varandra

De olika delarna i NKS fokuserar på delvis olika områden, som alla bedöms ha stor betydelse för kvalitet och likvärdighet. De nationella målsättningarna spelar en central roll i NKS. Delmål, indikatorer, verksamhetens förutsättningar och framgångsfaktorer syftar ytterst till att utveckla utbildningen i linje med de nationella målsättningarna. Detta åskådliggörs i nedanstående figur:

Vi utvecklar nedan vad de olika delarna i figuren innehåller och hur de förhåller sig till varandra. När det gäller hur NKS kan användas i kvalitetsarbetets olika moment som uppföljning, analys och utvecklingsinsatser, hänvisar vi till Skolverkets stödmaterial för systematiskt kvalitetsarbete.

Nationella målsättningar, delmål och indikatorer

De nationella målsättningarna, delmålen och indikatorerna är nära relaterade till varandra. Det som förenar nationella målsättningarna och delmålen är att de knyter an till mål och krav i styrdokumentet för respektive skolform och fritidshemmet. Fokus ligger därför på vad barnen och eleverna ska tillgodogöra sig i utbildningen, hur undervisningen bedrivs och hur utfallet av utbildningen ser ut (betygsresultat, genomströmning etc).

Nationella målsättningar

De nationella målsättningarna sammanfattar syftet och uppdraget i de nationella styrdokumentet för respektive skolform och fritidshemmet. Målsättningarnas syfte är att skapa nationell samling kring viktiga riktpunkter att sträva mot i utbildningen

Delmål

Delmålen anger områden inom de nationella målsättningarna som har stor betydelse för kvalitet och likvärdighet. Delmålen bygger på mål och krav i de nationella styrdokumentet. Syftet med delmålen är att vara ett stöd i att följa upp hur utbildningen ligger till i relation till de nationella målsättningarna.

Vi gör en särskild kommentar om ett specifikt delmål nedan, delmål 1 för förskolan:

Förskolan, delmål 1: Varje barn med rätt till förskola har lika tillgång till utbildningen

Detta delmål skiljer sig något från övriga delmål, eftersom det handlar om tillgång till utbildning. Två kommentarer i anslutning till detta. För det första: Delmålet knyter främst an till kommunala huvudmän, sett till lagkravet att erbjuda utbildning i förskola (8 kap. 12 § skollagen). Samtidigt är delmålet viktigt även för enskilda huvudmän, mot bakgrund av att förskolan har gynnsamma effekter på barns långsiktiga utveckling och lärande. Den kompensatoriska insats som förskolan gör för barn med svagare socioekonomiska förutsättningar är också central. Barns deltagande och närvaro i förskolans utbildning är därför viktigt för både kommunala och enskilda huvudmän.

För det andra: Till delmål 1 finns en indikator som handlar om närvaro för både kommunala och enskilda huvudmän. Närvaro i utbildningen är viktig för elever i övriga skolformer och fritidshemmet, men finns bara som indikator för delmål 1 för förskolan. Skälet är att delmål 1 är formulerat så att det särskilt handlar om tillgång till utbildning. För övriga skolformer och fritidshemmet bör det uppmärksammas, att framgångsfaktorn Hälsofrämjande miljö belyser vikten av att arbeta för hög närvaro hos barn och elever i utbildningen.

Indikatorer

Indikatorerna anger mätbara eller synliga tecken på hur verksamheten fungerar i relation till delmålen. Syftet med indikatorerna är att stödja i hur delmålen konkret kan följas upp.

Indikatorerna bygger, när så är möjligt, på befintlig statistik och är exempel på hur delmålen kan följas upp. Ni som huvudman kan därför lägga till andra indikatorer, för att belysa delmålen på ytterligare sätt.

Verksamhetens förutsättningar

Verksamhetens förutsättningar synliggör faktorer som påverkar de resultat som verksamheten levererar. NKS ska kunna användas som en utgångspunkt för huvudmannens analys av verksamhetens nuläge. En förståelse och förklaring av de resultat som identifierats för delmålen, behöver därför ta sin utgångspunkt i vilka förutsättningar som verksamheten faktiskt har.

Inom NKS har en avgränsning gjorts till ett antal förutsättningar (barn/elever, personal och kostnader) som bedöms vara centrala för verksamheten, och som det i huvudsak finns statistik för i Skolverkets statistikdatabas. Avsikten är att detta ska underlätta informationsinhämtningen för er som huvudman eller rektor. Det kan finnas andra förutsättningar som är viktiga och också behöver tas med i analysen, som till exempel har att göra med organisation, kompetens, roll- och ansvarsfördelning, ledarskap etc.

Faktorer för framgångsrik skolutveckling

Faktorerna för framgångsrik skolutveckling (framgångsfaktorerna) sammanfattar processer och arbetssätt, som är betydelsefulla för framgångsrik skolutveckling. Nedan beskrivs några kännetecknande drag hos framgångsfaktorerna.

Framgångsfaktorerna bygger på forskning och annan systematiskt insamlad kunskap. Denna kunskapsbas utgörs av internationella forskningsöversikter och svenska forskningsstudier, liksom av skolmyndigheternas erfarenheter av stöd till målgrupperna och tillsyn/granskning av deras utbildning.

Framgångsfaktorerna är till för hela styrkedjan. De beskriver hur huvudmannanivån, rektorsnivån och undervisningsnivån kan arbeta tillsammans, för att skapa skolutveckling. Det är huvudmannens ansvar att alla nivåer i organisationen kan arbeta mot en likvärdig utbildning av hög kvalitet. På så vis riktar sig framgångsfaktorerna främst till huvudmannanivån, men i och med att övriga nivåer behöver involveras i skolutvecklingsarbetet berör de även rektors- och undervisningsnivån. Med de tre nivåerna i styrkedjan avses följande:

- Huvudmannanivån: Avser till exempel skolchefer, politiska styrelser eller styrelser för enskilda huvudmän.
- Rektorsnivån: Avser alla som arbetar med ledningsfrågor på förskole- och skolnivå. Exempel: rektor, biträdande rektor och andra som ingår i ledningen på en förskola eller skola.

- Undervisningsnivån: Avser alla som genomför och bedriver undervisning eller utbildning. Exempel: förskollärare, lärare, lärare i fritidshem, speciallärare, specialpedagoger, elevhälsans personal, studie- och yrkesvägledare eller andra yrkesgrupper som arbetar med undervisningsnära uppgifter.

Framgångsfaktorerna är skolformsövergripande. De är därmed möjliga att använda som utgångspunkt i alla skolformer och i fritidshemmet. De behöver dock läsas i relation till den aktuella verksamhetens specifika styrdokument. Ett exempel är att "elevhälsa" ibland nämns, trots att det inte är obligatoriskt i förskola eller kommunal vuxenutbildning (komvux). Ett annat exempel är att "vårdnadshavare" i vissa fall nämns, fastän det inte är relevant inom till exempel komvux.

Det är de olika skolverksamheternas specifika behov och förutsättningar som är avgörande i arbetet. Framgångsfaktorerna kan ge stöd att undersöka och utveckla verksamhetens kvalitet i olika avseenden, och ni som huvudman kan välja ut framgångsfaktorer som är särskilt angelägna utifrån er lokala kännedom.

3. Lokal uppföljning och statistik

Exempel på underlag för lokal uppföljning

För vissa delmål och mått i Verksamhetens förutsättningar saknas nationellt insamlad statistik. För dessa delmål och mått behöver huvudmannen säkerställa att uppföljning sker på lokal nivå. I NKS är måtten och indikatorerna till sådana delmål benämnda "lokal uppföljning", där indikatorerna föreslås följas upp genom att undersöka exempelvis uppfattningen bland barn/elever etc. Den lokala uppföljningen kan göras på flera olika sätt, till exempel genom intervjuer, observationer, enkäter, självskattningar osv. Tillsammans med verksamheten och rektorer kan huvudmannen ta ställning till vilka underlag som behövs, för delmål och mått med lokal uppföljning.

Vi vill nedan peka på underlag från olika källor som kan användas vid lokal uppföljning. Listan är inte fullständig, utan innehåller förslag och exempel. Val av metod bör göras utifrån vad som lämpar sig bäst för det aktuella delmålet eller måttet. Det finns en risk att man väljer att använda det man brukar göra och är van vid, i stället för att välja den metod som bäst ger de data man behöver för uppföljningen. Exempel på underlag:

Underlag som kan användas i lokal uppföljning

Underlag från observationer: Lärare/undervisningsnära personal eller rektor kan genomföra observationer av undervisningen utifrån till exempel mål/syfte i läroplaner och kursplaner, eller av andra delar av utbildningen (utomhusmiljöer, elevers uppehållsutrymmen).

Underlag från samtal/intervjuer: Ni som huvudman kan samtala med rektorer och ställa frågor om till exempel hur de arbetar, hur de uppfattar sina förutsättningar och den egna verksamhetens kvalitet. På samma sätt kan rektor samtala med lärare/annan personal, och lärare med barn/elever. Befintliga underlag från till exempel utvecklingssamtal med barn/elever och medarbetarsamtal med personal kan också användas.

Dokumentation i förskolan: I förskolan ska förskollärare och arbetslaget följa och analysera varje barns utveckling och lärande, vilket ska dokumenteras. Syftet är att göra det möjligt att följa barns förändrade kunskaper, samt utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål. Denna dokumentation kan vara en källa till kunskap om undervisningens kvalitet i förskolan.

Underlag från enkäter: Ni som huvudman eller rektor kan skicka ut enkäter till förskole- och skolenheterna, där elever, lärare och övrig personal får svara på frågor utifrån skattningar på skalor (där fritextsvar kan förekomma för vissa frågor).

Uppgifter från lokala register, filer eller andra sammanställningar: Dessa kan handla till exempel om tjänstgöring, behörighet, betyg, provresultat etc. utifrån uppgifter som finns registrerade på skolenheter eller på huvudmannanivån.

För ytterligare information om hur uppföljning kan se hänvisar vi till Skolverkets stödmaterial om systematiskt kvalitetsarbete på vår webbplats, liksom till samhälls- och beteendevetenskaplig metodlitteratur.

Ytterligare data kan inhämtas i statistik på Skolverkets webbplats

Om det finns behov av att bryta ner en indikator/ett mått ytterligare, eller inhämta data om andra indikatorer/mått än dem som finns i NKS, uppmanar vi att gå till statistik på Skolverkets webbplats. Det skulle kunna röra sig om finfördelade data som rör till exempel betyg, kostnader, personal, barn/elever etc. I många fall finns där ytterligare data än de som redovisas i Skolverkets statistikdatabas.

Förklaringar till statistiska uppgifter finns ofta i Skolverkets statistikdatabas

Om ni vill veta mer om statistiken bakom ett visst delmål eller statistiskt mått finns ofta mer information i Skolverkets statistikdatabas. Ni hittar sådan information i databasens tredje steg ”Visa tabell”. Under ”Notera” finns till exempel publiceringsplan för statistiken, teckenförklaringar och information om Skolinspektionens skolenkät. Under ”Fotnoter” finns beskrivet vad delmålet eller måttet avser och/eller hur det har beräknats.